

EXAMENSARBETE

Våren 2006

Läroarbldningen

Pojkar i en kvinnodominerad skolvärld

Författare

Anna-Carin Berntsson

Maria Roskvist

Handledare

Elisabet Radeklev

www.hkr.se

Pojkar i en kvinnodominerad skolvärld

Abstract

Syftet med denna uppsats är att undersöka om pojkar och flickor är olika, hur de olikheterna i så fall yttrar sig samt hur lärare bemöter dem. Vår målgrupp är elever mellan sex och tolv år. Eftersom ämnet är omfattande har vi valt att främst fokusera på pojkar i skolan. I litteraturdelen sammanfattar vi olika författares teorier i frågan. Undersökningen grundar sig på observationer av barngrupper i olika lärandesituationer samt intervjuer med pedagoger på två grundskolor. Resultat är att pojkar och flickor är olika och uppsatsen innehåller även lösningar på hur man kan arbeta med olikheterna. Vår förhoppning med uppsatsen är att öka kunskapen om pojkars och flickors behov och beteenden i skolan.

Ämnesord: Könsmönster, könsroller, pojkar, flickor, olikheter, bemötande

INNEHÅLL

1 INLEDNING	5
1.1 Bakgrund	5
1.2 Syfte	5
1.3 Disposition	6
2 LITTERATURGENOMGÅNG	7
2.1 Val av litteratur	7
2.2 Från segregerad skola till en skola för alla	7
2.3 Vad står i lagar och normer om genus?	8
2.4 Vad karaktäriserar en pojke?	9
2.4.1 Pojkars och flickors olikheter.....	9
2.5 Pojkarna i skolvärlden	10
2.5.1 Undervisning och skolmaterial.....	11
2.5.2 Fördelning av pedagogernas uppmärksamhet i klassrummet	12
2.6 Pojkar i en kvinnodominerad skolvärld	14
2.6.1 Kvinnliga värderingar	14
2.6.2 Den svekfulla modern	14
2.6.3 Den frånvarande pappan.....	15
2.6.4 Bemötande av pojkar och flickor i skolan.....	15
3 PROBLEMPRECISERING	18
4 METODOLOGISKA UTGÅNGSPUNKTER	19
4.1 Val av undersökningsgrupp	19
4.2 Observationsteknik	19
4.3 Intervjuteknik	20
5 EMPIRI	22
5.1 Metod	22
5.1.1 Presentation	22

5.2 Observationer och intervjuer	22
5.2.1 Frågornas fördelning och lärarens respons.....	22
5.2.2 Under musiklektionen	23
5.2.3 Pojkar och dockor, flickor och klossar.....	23
5.2.4 Fotboll på lika villkor.....	25
5.2.5 I matsalen	25
5.2.6 Flickornas dominans på skolgården	26
5.2.7 Disco.....	26
5.2.8 Intervjufrågor	27
5.2.9 Intervjuer	28
5.3 Analys	34
6 DISKUSSION	36
6.1 Stökiga pojkar	36
6.2 Segregering	37
6.3 Pedagogernas agerande	38
6.4 Resultatens konsekvenser för yrkesrollen	39
6.5 Sammanfattning	40
KÄLLOR	42

1 Inledning

Pojkar spelar fotboll, flickor simmar och sjunger i kör. Pojkar leker med He-man”, Transformers”, ”Mask” eller vad nu årets rymdmonster heter. Flickor leker med Barbie-dockor eller ”My Little Pony”. Pojkar samlar på frimärken och mynt, flickor samlar bokmärken och servetter. Pojkar bär ut tidningar och flickor passar barn. Pojkar klär sig helst i sportkläder, flickor helst i rosa. Pojkar bråkar i klassen och tar det mesta av lärarens tid, flickor är snälla elever och gör som läraren säger. (Bjerrum Nielsen & Rudberg, 1989:179)

1.1 Bakgrund

Examensarbetet handlar om könsroller och detta är ett bra tillfälle att få kunskap inom ett ämne som har öppnat ögonen på oss men som vi endast berör i vår utbildning, genom bland annat vår inriktning Språk och skapande¹ och specialiseringskursen Språk och utveckling². Vi är båda medvetna om att det idag finns ett tydligt könsmonster i skolan, något som vi anser bör arbetas för att motverka. Vi strävar ju trots allt mot samma mål; en skola för alla vilket även står i *Läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet*:

Skolan skall aktivt och medvetet främja kvinnors och mäns lika rätt och möjligheter. Det sätt på vilket flickor och pojkar bemöts och bedöms i skolan och de krav och förväntningar som ställs på dem bidrar till att forma deras uppfattningar om vad som är kvinnligt och manligt. Skolan har ett ansvar för att motverka traditionella könsmonster. Den skall ge utrymme för eleverna att pröva och utveckla förmåga och intressen oberoende av könstillhörighet.

1.2 Syfte

Vi vill nu ta reda på om det finns skillnader mellan pojkars och flickors olika sätt att vara och agera i skolvärlden, hur de skillnaderna yttrar sig och hur pedagoger bemöter de båda könen. Vår egen skolgång, erfarenhet och vår VFU³ inom Lärarutbildningen på Högskolan Kristianstad säger oss att det finns ett könsmonster i skolorna. Pojkar och flickor är olika och pedagogen bemöter dem på olika sätt. Pojkarna tar mer plats än flickorna och vi har alltid upplevt dem som stökiga. På tidigare VFU-platser har vi uppmärksammat att såväl våra handledare som vi själva har bemött pojkarna med ett hårdare tonfall, upprepade tillsägelser och ett stönande och suckande när pojkarna ändå inte tagit till sig av det vi sagt. Otaliga har gångerna varit då vi känt oss som poliser för pojkarna i klassrummet och på rasterna. Genom hela arbetet jämförs pojkar och flickor, med tyngdpunkten på pojkarna i skolan. För att

¹ Inriktning med skapande ämnen såsom bild, musik och drama.

² Specialisering i svenska med olika berörda områden, däribland litteratur och genusperspektiv.

³ Verksamhetsförlagd utbildning.

uppmärksamma pojkarnas beteende i skolan och urskilja skillnaderna mellan könen måste vi även titta på flickornas beteende och väga dessa mot varandra.

1.3 Disposition

I litteraturdelen presenteras litteratur av olika författare som alla belyser ämnet pojkar och flickor i skolan. Merparten av författarna lyfter fram pojkarna. Författarna har olika teorier om orsakerna till pojkarnas olika beteenden. Det handlar om allt från avsaknaden av manliga förebilder i skolverksamheten till den svekfulla modern som inte är som dem.

I problempreciseringen ställer vi oss frågor utifrån den litteratur vi tagit del av. Det är frågorna vi utgår ifrån under resten av arbetet.

I avsnittet om de metodologiska utgångspunkterna beskrivs, utifrån litteratur, genomförandet av observationer och intervjuer, då det är metoderna som har använts. Här presenteras även de skolor där intervjuer och observationer ägt rum.

Empiridelen är den del av arbetet där intervjufrågorna presenteras och de intervjuer och observationer som utförts sammanställs.

Resultatet, innehållande samtliga delar av arbetet analyseras i diskussionsdelen. Här besvaras de frågor vi ställt oss. Litteratur och empiri vävs samman.

2 Litteraturgenomgång

2.1 Val av litteratur

Vi har sökt litteratur på ett flertal bibliotek samt via Internet. Det har varit svårt att finna ny litteratur som behandlar ämnet pojkar i skolan, men vi finner dock att den litteratur vi använt oss av är relevant för ämnet. Här presenteras utvecklingen från segregerad undervisning till en skola för båda könen. Vi berättar vad lagar och normer säger om genus gällande skolan, olika definitioner om vad som karaktäriserar pojkar respektive flickor. Vi har valt att använda oss av den litteratur som inriktar sig på barn från 6 år upp till 12 år. Vi redovisar författarnas olika teorier om hur pedagogerna lägger upp sin undervisning och vilket skolmaterial de använder samt hur de fördelar uppmärksamheten i klassrummet mellan de båda könen. Avsaknaden av manliga förebilder i skolan och dess konsekvenser för pojkarna skriver en del av författarna om. Vi tar även upp den frånvarande pappan och den svekfulla modern som några av författarna skriver om.

2.2 Från segregerad skola till en skola för alla

Skola och undervisning innebar länge en könssegregerad verksamhet. Flickor för sig, pojkar för sig. Kvinnliga lärare för sig och manliga för sig. De båda könen ansågs inte ha samma anlag, inte samma möjligheter och inte heller samma framtid. Därför fanns ingen anledning till att skola de båda könen tillsammans. De hygieniska och moraliska skälen hindrade även ett samgående. När vi tittar tillbaka på många århundradens undervisningshistoria ser bilden lika ut. Man och kvinna ansågs inte skola uppfostras lika eftersom att de inte var lika och ej heller skulle bli det.

Kyrkan har långt tillbaka i historien haft ett stort inflytande i skolan. Inte minst syntes detta i de så kallade Läroverken på 1800-talet, vilka var de privilegierade pojkarnas skolform under många år. I över 100 år var skolan till för pojkarna och lärarna var i huvudsak män, män som stod för ordning och rationalitet. Pojkarna i dessa skolor var söner till akademiker. Syftet var att enligt skolan underliggande läroplan fostra pojkarna till bra män. Manlighet var en stor del av skolkulturen. Före den allmänna folkskolan i Sverige startade 1842 fanns en mängd olika skolformer, Läroverket är bara en i mängden. Men gemensamt för många av dem var att de endast var till för vissa barn. De hade en ojämn standard och de vände sig till olika sociala grupper. Gemensamt var dock att utbildning ofta ansågs var till för pojkarna.

Beslut om lagstadgad utbildning kom sent till Sverige. Det fanns länge en tveksamhet om behovet och nyttan av att låta samhällets alla barn få tillgång till kunskaper utöver hemmets. Folkskolan vände sig till både pojkar och flickor men könsuppdelning förekom ändå i viss utsträckning. Vissa ämnen var endast ämnade åt det ena könet. Matematik var till exempel fram till 1919 uppdelat som två olika ämnen, med olika innehåll och timplaner. Flickorna var befriade från geometriundervisningen.

Det var först år 1882 som flickorna i större utsträckning blev delaktiga i skolarbetet, detta genom skolpliktens genomförande. När folkskolan upprättades 1842 var läraren en man. Efter några år öppnades diskussionen för möjligheten att ge kvinnorna tillträde in i skolan. År 1853 gavs kvinnorna så äntligen rätten att undervisa i mindre skolor, men de fick vänta i ytterligare sex år innan förordningen kom om kvinnors rätt till arbete i folkskolor. (*Pedagogiskt arbete och kön*, Tallberg Broman, 2002)

Det var på slutet av 1800-talet som det på allvar började diskuteras kring samundervisning av pojkar och flickor. De ekonomiska och praktiska fördelarna med en gemensam skola vann över moralen. År 1909 öppnades portarna för de kommunala samskolorna och 1927 öppnades så slutligen de Allmänna Läroverkens portar för flickorna. Flickskolorna fortsatte dock bedrivas ett tag till. Men i och med 1962 års beslut om grundskolan bestämdes att flickskolorna skulle upphöra. De avvecklades helt i början av 1970-talet. (*Svensk utbildningshistoria*, Richardson, 1999)

2.3 Vad står i lagar och normer om genus?

I Skollagen står att varje barn, oavsett kön skall ha lika tillgång till utbildning i den offentliga skolan. Var och en som arbetar inom skolan skall verka för att främja jämställdhet mellan könen. Dessutom står det i *Läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet* (Lpo94) att skolan skall gestalta och förmedla jämställdhet mellan kvinnor och män och:

Skolan skall aktivt och medvetet främja kvinnors och mäns lika rätt och möjligheter. Det sätt på vilket flickor och pojkar bemöts och bedöms i skolan och de krav och förväntningar som ställs på dem bidrar till att forma deras uppfattningar om vad som är kvinnligt och manligt. Skolan har ett ansvar för att motverka traditionella könsmönster. Den skall ge utrymme för eleverna att pröva och utveckla förmåga och intressen oberoende av könstillhörighet. (Lärarens handbok, s.10)

Vidare står i Lpo94 att det är lärarens ansvar att alla elever oavsett kön skall ha samma inflytande och utrymme i undervisningen. Det står även i *Yrkesetiska principer för lärare* att läraren inte skall diskriminera någon på grund av deras kön.

Vad som skall göras för att motverka könsmonster i skolan står att läsa i både Läroplaner och i Skollagen. Frågan är hur pedagogen skall nå de uppsatta målen.

2.4 Vad karaktäriserar en pojke?

Bertill Nordahl (1994) skriver i sin bok *Hankön i skolan*:

Om man besöker en grundskola en vanlig dag kan man lätt få uppfattningen att det helt och hållet är pojkarna som dominerar scenen. De ropar och skriker och är påträngande och provocerande. De far runt som flugor i en flaska. De svettas och snorar och snörvlar och hörs över allt med sitt stojande och skränande. (s.17)

I en annan av Bertill Nordahls (1995) böcker, *Vilse i Damdjungeln*, har han samlat 13 påståenden om pojkar:

1. Pojkar är fysiskt aktiva.
2. Pojkar slåss.
3. Pojkar har offentliga konflikter.
4. Pojkar accepterar auktoriteter.
5. Pojkar avbryter och pratar utan att räkna upp handen.
6. Pojkar är roliga och dramatiska när de berättar.
7. Pojkar konkurrerar.
8. Pojkar hatar att vänta på sin tur.
9. Pojkar bryr sig inte om vad personalen tycker om dem.
10. Pojkar fjäskar inte för personalen.
11. Pojkar har ingen personlig infallsvinkel till det de gör.
12. Pojkar sysselsätter sig helst med yttre saker.
13. Pojkar tar inte saker och ting så personligt.

2.4.1 Pojkars och flickors olikheter

Ett faktum som vi tagit fasta på och som det talas mycket om i litteraturen är att pojkar och flickor är olika redan från födseln och att pojkar mognar senare än vad flickorna gör. Detta hävdar både Ann Steenberg (1997) i sin bok *Flickor och pojkar i samma skola* och Margareta Öhman (Skolverket, 1999) i boken *Olika på lika villkor*. Margareta Öhman skriver:

Pojkar och flickor är olika från födseln, skillnader i hjärnans organisation och utveckling, liksom i hormonellt flöde, används som förklaringsmodell för olikheter i handlingssätt och beteenden. (s. 11)

Steenberg säger att pojkar mognar senare eftersom de kommer i puberteten två år efter flickor. Språkutvecklingen kommer senare för pojkar, den sociala mognaden likaså.

Avkodningen av symboler och bokstäver finns oftast i höger hjärnhalva medan förståelse och tolkningen av symbolers och bokstävers innebörd oftast finns i vänster hjärnhalva. Alltså måste de två hjärnhalvorna vara synkroniserade för att till exempel kunna läsa en text och samtidigt förstå den. Synkroniseringen sker för flickor oftast i femårsåldern medan pojkarna ligger ett år efter.

Öhman skriver att kvinnan är grundmodellen i den neurologiska utvecklingsprocessen. Flickan har nämligen två hela kromosomer; xx, medan pojken har en och en halv; xy. Pojken är alltså det svagare könet och utvecklingen i hans hjärna går inte lika rakt och enkelt som hos flickan. Pojkens huvud är större än flickans vid födseln men de har en mer omogen hjärna än flickorna. Den är därför känsligare för påfrestningar vid förlossningen. Det är därför mycket vanligare med lättare neurologiska störningar som DAMP⁴ hos pojkar än hos flickor. Pojkar visar också oftare tendenser till inlärningssvårigheter och tecken på dyslexi (Läs – och skrivsvårigheter). Samtidigt menar Sigmund Freud⁵ i boken *Visst är det skillnad!* (Graf, Helmadotter & Ruben 1991) att pojken är normen och flickan är avvikelser från normen. Med detta menar han att pojken är en hel varelse och kvinnan en halv vilket gör att hon är underlägsen mannen och alltid kommer att vara handikappad bland annat när det gäller självständighet.

2.5 Pojkarna i skolvärlden

Ann Steenberg (1997) säger att pedagoger ofta upplever pojkars lek som störig och högljudd. Pojkar kommunicerar i hög grad kroppsligt. De använder höga röster och ljud vilket vi oftast uppfattar som enerverande. Det som egentligen händer är att det pågår en fysisk och verbal rangordningsprocess som behövs för det framtida samspelet. Detta är en process som flickor inte behöver utföra för att hävda sig.

I en artikel av Didi Örnstedt & Björn Sjöstedt (Skolverket, 1999) i boken *Olika på lika villkor* framgår det att pojkars lek skiljer sig mycket från flickornas. För pojken handlar det

⁴ Dysfunktion i fråga om Aktivitetskontroll och uppmärksamhet, Motorikkontroll och Perception.

⁵ 1856 – 1939.

om att skaffa sig makt över världen och hotbilden är tydlig, antingen vinnare eller förlorare. Deras leksaker består av mörka, kyliga och tekniska saker medan flickornas leksaker är mjuka, rosa och gosiga. Örnstedt och Sjöstedt menar här att könssegregerade leksaker ytterligare förstärker de könsspecifika anlagen.

2.5.1 Undervisning och skolmaterial

Oroligheten som ibland uppkommer i ett klassrum kan bero på att arbetssätt och innehåll i undervisningen inte är anpassat efter pojkens villkor och behov. Pojkarna får sällan tillgång till det material som de behöver för att bygga vidare på deras spatiala förmåga och lust att experimentera. De får inte heller det fysiska utrymme som de grovmotoriskt behöver. Med små enkla medel menar Steenberg (1997) att pedagogen kan tillgodose pojkarnas behov. Det kan vara genom att till exempel göra undervisningen mer spännande och tillvarata pojkars sak-intressen och experimentlust. Det är också viktigt att läraren försöker avkoda läromedelsböckerna så att både flickor och pojkar kan ta dem till sig. Som det är nu är nästan alla läromedel producerade för antingen pojkar eller för elever som tycks vara könsneutrala. Läromedel inom teknik, biologi och kemi knyter nästan aldrig an till flickors erfarenheter och förkunskaper. Lärarförbundet (2001) berättar att den forskning som har gjorts inom området visar att jämställda texter är öppna och frågande och vänder sig till alla läsare. Därför menar Lärarförbundet att texter som problematiserar och präglas av ett dialogiskt förhållningssätt gör att eleverna reflekterar och motverkar därmed på förhand givna roller. Bilderna som finns i böckerna bör visa både flickor och pojkar i olika situationer och sociala och kulturella positioner.

Steenberg skriver att i läromedel inom historia har man börjat ändra innehållet till att bli mer anpassat till flickor genom att till exempel lägga in särskilda kapitel om kvinnors kläder, rättigheter och sociala förhållanden i böckerna. Detta är en bra början menar Steenberg men kvinnors plats i historien är fortfarande väldigt marginaliserad. Enligt Inga Wernersson (1993) beror detta på att det är fler män än kvinnor som utformar läromedel. Dessutom tror hon också att det är de mansdominerade verksamhetsområdena/ämnena som anses centrala i skolans undervisning, ämnen som historia, samhällskunskap och naturvetenskap. Ett tredje argument Wernersson har till situationen är att pojkar förefaller vara mycket svårare att motivera inom i princip alla ämnen och läraren anpassar ofta läromedel och material till pojkarna så att de blir intresserade. Flickor är nästan alltid motiverade även om inte intresset finns. De vill göra bra ifrån sig. Steenberg menar att texten dessutom är konstruerad så att mycket fakta ges på en

liten yta i de flesta läromedlen. Ett sätt att lätta upp texten är att lägga in mycket bilder. Flickor tenderar att lita mer på de fakta som presenteras i texten än vad pojkar gör.

Det är väldigt viktigt att läraren granskar och använder läromedlen rätt. Läraren måste vara noga i sitt materialurval och presentera ämnet på ett sätt som både pojkar och flickor kan relatera till menar Steenberg. Dessutom går det att ge pojkarna större och mer fysiskt utrymme i klassrummet. Hon menar att vi ska anpassa undervisningen mer efter pojkarnas behov och att segregation inte är rimligt bara för att pojkar är stökiga. Däremot skriver Lärarförbundet (2001) att de från erfarenhet har sett att segregation kan vara positivt för att eleverna kan få andrum, en positiv miljö och chansen att prova sånt som normalt inte tillskrivs det egna könet. På detta sättet menar Lärarförbundet att båda könen kan utvecklas mer; flickorna uppmuntras att våga mer och ta för sig, och pojkar lär sig att visa omsorg och bry sig om varandra. Lärarförbundet inser dock också riskerna med segregation. Arbetssättet kan understryka skillnader och ge ett budskap om att kön räknas och bör avskiljas för att skolan ska fungera.

2.5.2 Fördelning av pedagogernas uppmärksamhet i klassrummet

Att pojkar tar mycket plats i klassrummet är något vi själva har erfarit under vår skolgång och under vår tid ute på fältet. De tar betydligt mer av lärarens uppmärksamhet än vad flickorna gör. Jorun Gulbrandsen (1993) tar upp detta dilemma i boken *Är skolan till för Erik eller Karin?* Hon inleder ett av sina kapitel:

Förr hade flickor och pojkar olika scheman. Pojkarna hade fler lektioner ibland annat modersmål, matematik och naturvetenskapliga ämnen. Det har de fortfarande - fastän schemat är detsamma för pojkar och flickor! Pojkar får mycket mer av lärarens tid än flickor. Och om de inte får det, så tar de sig. (s. 16)

Enligt en studie som Gulbrandsen tagit del av tillägnar läraren, oavsett kön, 2/3 av tiden åt pojkarna. Resultatet är härresande menar hon eftersom det betyder att pojkarna får mer utbildning än flickorna. Einarsson & Hultman (1984) styrker detta i sin bok *Godmorgon pojkar och flickor* genom att framlägga en undersökning som visar att eleverna får 1/3 och läraren 2/3 av tiden i klassrummet. Av den tredjedel eleverna får, går 2/3 till pojkarna medan flickorna får nöja sig med 1/3. Detta är naturligtvis inte fallet i alla klasser menar författarna men under den undersökningen de genomförde var majoriteten av de olika klassrummens tider fördelade som exemplet ovan. Gulbrandsen menar att pojkar säger det de vill när de har nåt att säga, oftast utan att räcka upp handen och vänta på sin tur. Flickorna blir på så sätt

överkörda och de får uppfattningen om att de inte är så viktiga medan pojkarna tror att de är så unika att de inte behöver stå i någon kö.

Harriet Bjerrum Nielsen & Monica Rudberg (1991) håller med om detta i sin bok *Historien om flickor och pojkar*. När flickor i klassrummet ska berätta om något de varit med om blir de ofta avbrutna av pojkar som då tycker att de har något mycket bättre att berätta som innehåller mer spänning och dramatik. Det som är viktigt för flickorna tycker pojkarna bara är onödigt slöseri med tid och de tar därför över ordet för att berätta något som är tio gånger mer dramatiskt. Oavsett om det är en manlig eller kvinnlig lärare ägnar denna mer tid åt att bemöta pojkarnas berättelser än flickornas. Flickorna får ofta korta svar på sina berättelser och läraren avslutar samtalet med fraser som till exempel *Det var ju trevligt!*, medan pojkarna får ledande frågor på sina historier som får dem att berätta ännu mer. Genom att pedagogen intresserar sig för pojkarnas historier och intressen bibehåller man lugnet i klassen enligt Graf, Helmadotter & Ruben (1991). Att prata om saker som inte intresserar pojkarna ställer till problem. Det är vid dessa tillfällen de suckar, stönar och börjar göra väsen av sig. Läraförbundet (2001) bygger vidare på Guldbrandsens och Bjerrum Nielsen & Rudbergs teorier och menar att pojkar generellt får mer hjälp än flickorna av läraren. Hjälpen får de när de inte kan något medan den hjälpen flickorna får ges som uppmuntran till det de redan kan. Einarsson & Hultman (1984) menar också att det i många klasser finns något som de kallar flickkollektivet. Flickorna har en slags hjälpläraryuppgift som går ut på att lojalt ställa upp på lärarens sida och försöka hålla ordning på pojkarna.

Att pojkar är mer hårdhänta än flickor behöver man inte vara expert för att se. Det är ett mönster man kan urskilja redan i tidiga år och som håller i sig livet ut. Steenberg (1997) tar upp detta dilemma. Hon har observerat och funderat över hur hon själv bemöter de hårdhänta pojkarna. Hon berättar om det typiska exemplet när läraren talar om för flickorna att anledningen till att pojkar tar hårt i dem är för att det är deras sätt att visa kärlek och att de inte kan göra det på något annat sätt. Men budskapet som läraren signalerar är tvetydigt fortsätter hon. Samtidigt som läraren talar om för flickorna att slag är förknippat med kärlek så underskattar läraren pojkarnas förmåga att visa känslor. Att som pedagog lösa problemet på detta sätt tror vi är mycket vanligt, men absolut inte rätt sätt. Pojkarna måste lära sig att slag och hårda tag aldrig är berättigat.

2.6 Pojkar i en kvinnodominerad skolvärld

Något som Bertill Nordahl (1994, 1995) tar upp i sina båda böcker *Hankön i skolan* och *Vilse i damdjungeln* och som även Ann Steenberg (1997) tar upp i sin bok *Flickor och pojkar i samma skola*, är det faktum att majoriteten av de anställda inom skola och barnomsorg är kvinnor. Steenberg menar att anledningen till att så få män söker sig till yrken inom skol- och barnomsorg är att skolan är en sluten värld som inte syns officiellt. Den saknar alltså status, något som män strävar efter. Dessutom är karriärvägarna få inom skolans ram, och lönen är låg. De män som trots allt väljer skolans värld som arbetsplats är män med mycket hög personlig social kompetens.

2.6.1 Kvinnliga värderingar

Nordahl säger att anledningen till att pojkar inte finner sig tillrätta i skolan på samma sätt som flickorna har att göra med att de är förtryckta av den kvinnliga personalen. Skolan bygger dessutom på feminina värderingar medan vi annars lever i ett samhälle som styrs av och är orienterat mot manliga värderingar. Vi matar pojkarna med det kvinnliga; att tänka och agera som kvinnor gör. Skolans avsaknad på manlig personal i kombination med skolans kvinnliga normer bidrar till att pojkarna gör uppror, medvetet eller ej.

Steenberg säger om pojkarna:

De känner sig klämda i detta kvinnliga universum, där de upplever att det inte finns någon plats för dem. För att få luft och rymd utvecklar många pojkar ett mycket traditionellt pojkuppträdande, som omgivningen helt enkelt kategoriserar som: Åh, dessa hopplösa pojkar.

(s. 38)

Einarsson & Hultman (1984) skriver i sin bok att svordomar ökar markant ju äldre pojkarna blir. Einarsson & Hultman menar att svordomarna är en strävan att markera sin begynnande manlighet. Många pojkar börjar även skolka, röka, supa och klä sig i utmanande maskulina kläder vid tidig ålder och enligt Einarsson & Hultman beror detta på att pojkarnas självkänsla bygger på en distansering till kvinnan och det feminina.

2.6.2 Den svekfulla modern

Medan Nordahl och Steenberg är överens om att pojkarna är förtryckta i den kvinnliga skolvärlden hävdar också Steenberg ytterligare att pojkarna har mycket aggressivitet inom sig som de måste få utlopp för. Detta får de inte tillfälle för i kvinnans skola och detta medför att pojkarna växer upp till att bli aggressiva och våldsbenägna. Detta förutsätter att pojkar har

mer aggressivitet inom sig. Dessutom skriver Steenberg även att pojkars behov av att överdriva sin manlighet genom att slåss och vara stökiga beror på separationsångest från mamman. Nordahl menar att det blir en chock när pojken i unga år upptäcker att han och hans mamma skiljer sig åt rent könsmässigt. Detta hanterar han genom att säga farväl till den svekfulla modern och dra ut i världen. Resultatet blir en känsla av att han är ensam i världen och kan bara lita på sig själv och i och med detta uppkommer pojkens klassiska rädsla för närhet och intimitet. Steenberg påpekar också detta och menar att pojkarna behöver frigöra sig från modern och detta gör de genom att göra sig så olik sin mor som möjligt. De behöver göra sig extremt manliga och förneka och förakta intimitet och Steenberg menar även att om kvinnor hemma, i förskolan och skolan kunde tillgodose pojkarnas ”naturliga behov” så skulle det inte finnas så många värstingar.

2.6.3 Den frånvarande pappan

En annan av orsakerna till pojkarnas ”stökiga” beteende i skolan menar Chodorow i Margareta Öhmans artikel i *Olika på lika villkor* (Skolverket, 1999) är avsaknaden av en pappa. Chodorow menar att pojken behöver en pappa för att bli pojke. Pojken formar sig efter pappans identitet och närvaro. Är pappan mindre närvarande, eller inte alls finns i pojkens liv, måste han fantisera ihop sin egen identitet eftersom pojken har brist på manliga förebilder. Vi lever år 2005 där skilsmässorna ständigt ökar och där fler och fler barn växer upp i ett hem med endast en förälder, oftast mamman. Detta skriver Bertill Nordahl om i boken *Hankön i skolan*. I sin bok visar han siffror och statistik på hur det ser ut i dagens samhälle. Boken är skriven 1994 och då visade siffrorna att det varje år sker 27 000 separationer mellan gifta eller sammanboende föräldrar. I de separationerna är 46 000 barn involverade och i 81 % av fallen tillfaller vårdnaden om barnen modern. Därmed får fadern vårdnaden endast i 19 % av fallen. Summan av hans undersökning är som han själv säger; ”Utan att måla fan på väggen måste man säga att vi lever i ett faderlöst samhälle.” (s. 25)

2.6.4 Bemötande av pojkar och flickor i skolan

Att det är pedagogen själv som ofta upprätthåller könsmönstret i klassen framgår tydligt ovan. Detta skriver även Graf m.fl. om i boken *Visst är det skillnad!* De säger att enligt undersökningar som gjorts så reagerar vi vuxna olika på det som barnet gör: Vi bemöter ilska, gråt och klängande olika beroende på om det gäller flickor eller pojkar. Experiment visar att vårt tonfall och vårt val av språk varierar om vi talar till ett barn med blå eller rosa kläder. Att

detta stämmer har vi själva märkt ute på fältet, både utifrån observationer av andra pedagoger och när vi har granskat oss själva. Graf m.fl. hävdar också detta i sin bok när de säger att tillsägelser till de båda könen är av uppfostringskaraktär. Tillsägelseerna till pojkarna uttalas hotfullt och bestämt. Mot flickorna är lärarna mer vädjande. Detta skriver även Einarsson & Hultman (1984) om i sin bok *Godmorgon pojkar och flickor*. De menar att de flesta lärare är försiktiga och mjuka när de pratar med flickor och att pojkar tilltalas med en hurtigare stil. Lärarna riktar fler förmanande utrop till pojkarna. Einarsson & Hultman tror att de olika bemötandena kan förklaras med att lärarna tycker att det lönar sig att argumentera med flickor mer än det gör med pojkar. Flickorna är mer mottagliga för motiveringar eftersom de ofta redan har accepterat grundläggande värderingar på ett annat sätt än pojkarna har. Graf m.fl. menar att pojkarna dessutom behöver träna på att respektera när någon säger ifrån och lärarna måste även bli bättre på att säga ifrån. Pojkarna behöver också lära sig att vänta på sin tur eller att helt avstå från något så att flickorna ska få mer plats i klassrummet. Här är lärarens stora uppgift att vara konsekvent när man säger nej till pojkarna. Läraren får inte ge efter bara för att pojkarna låter och väsnas menar Graf m.fl.

I Lärarförbundets (2001) bok *Genuspraktika för lärare* påpekar författarna att alla lärare är skyldiga att se till att allt arbete med barn och ungdomar ska präglas av jämställdhet mellan könen. Lärare och skolledare fungerar som viktiga förebilder och den pedagogiska miljön ska stimulera till jämställdhet. Detta verkar inte vara så självklart i skolvärlden. Att lärare har bekymmer med att skilja könen åt och utgå från varje individs behov förstår vi när vi läser Margareta Öhmans kapitel i *Olika på lika villkor* (1999) och Ingegerd Tallberg Bromans avhandling *Genusperspektiv på skola, utbildning och omsorg*. Författarna menar att det faktum att vi faktiskt är två helt olika kön är av stor vikt.

Tallberg Broman säger att det inte är konstigt att vi inte har så mycket kunskap om de båda könen eftersom både undervisning, läromedel och verksamheten behandlar barnet/eleven. Det talas inte om han och hon vilket Tallberg Broman menar begränsar förståelsen av verkligheten och gör den på så sätt omöjlig att begripa. Öhman menar också att författare ofta beskriver barn som något slags könlös varelse eller ibland döper barnet till ”han”. Många som forskar inom ämnet beskriver inte kön på barnet när det gäller utvecklingen av identitet eller självupplevelse.

Lärarförbundet (2001) skriver att det samhälle barn växer upp i idag är präglad av mer eller mindre myter om de båda könen. Studier som har gjorts visar att vuxna behandlar barn mer könsstereotypt än barnen själva gör. De menar att samtidigt som det är lärarens roll att verka

för jämställdhet i klassrummet så är det *alla* vuxna i samhället som har ansvaret för att barn inte behandlas olika på grund av deras kön. Men hur ska vi uppnå detta? Lärarförbundet skriver att lärare kan motverka könsmonster genom att agera som goda förebilder. De kan t.ex. utföra sysslor som brukar förknippas med det motsatta könet. Läraren kan även uppmärksamma samhällets stereotyper i klassrummet, ifrågasätta dem och därmed grunda för underlag till diskussion i klassen.

3 Problemprecisering

Vi har i litteraturdelen lyft fram olika författares syn inom ämnet ”stökiga pojkar i skolvärlden”. Författarna har redogjort för hur situationen är i skolorna och varför den ser ut på det sätt som den gör. De frågor vi vill finna svar på under arbetets gång är:

- Hur yttrar sig pojkars och flickors beteende och agerande i skolan i undervisningen, leken och på rasterna?
- Hur bemöter pedagoger flickors och pojkars olika behov och olikheter vid t.ex. konflikter och i en orolig klassrumsmiljö?
- Hur bemöter pedagoger flickors och pojkars olika behov och olikheter vid olika lektionstillfällen? Blir barnen stimulerade och rättvist bemötta?
- Vilken skillnad är det mellan den manliga och den kvinnliga personalens sätt att bemöta och se flickor respektive pojkar?

4 Metodologiska utgångspunkter

Syftet med arbetet är att ta reda på om det finns skillnader mellan pojkars och flickors olika sätt att vara och agera i skolvärlden, hur de skillnaderna yttrar sig och hur pedagoger bemöter de båda könen.

4.1 Val av undersökningsgrupp

Undersökningarna är gjorda på två skolor i två olika kommuner. Den ena är en stadsskola där 250 barn mellan 6 och 11 år går och den andra är även den en stadsskola. Åldern på barnen här är 6-12 år, antal 350. Pedagogerna som har observerats och intervjuats är i huvudsak kvinnor, av den enkla anledningen att majoriteten av pedagogerna på de båda skolorna är av kvinnligt kön. De intervjuade är sex pedagoger, varav fyra kvinnor och två män. Observationerna är utförda i fyra olika klasser. Barnen är även observerade på raster, i matsalen samt på fritids.

Undersökningarna grundar sig på intervjuer. De är genomförda med sex pedagoger, däribland två av de fyra observerade pedagogerna, för att få veta om de upplever att pojkar är stökigare än flickor, vad det beror på och om de själva tycker att de bemöter barnen på olika sätt. Det var också intressant att få reda på vad pedagogerna gör för att motverka eller upprätthålla könsmönstret i skolan.

4.2 Observationsteknik

Vid observationerna har vi tittat på barn och pedagoger i undervisningssituationer, på raster och i leken. Vi har även observerat hur konflikter uppstår, hur pedagoger löser dem och hur pedagoger agerar vid en orolig klassrumsmiljö. Observationerna innefattar också huruvida pedagoger använder sig av ett rättvist förhållningssätt mot sina elever och om allas behov blir tillgodosedda. Vi ville se om vår teori och litteraturförfattarnas syn om att pojkar är stökigare än flickor stämmer. Observationer valdes för att vi på detta sätt tror att vi kan få reda på så mycket som möjligt inom vårt ämne och det är för oss ett naturligt tillvägagångssätt.

Observation är vår främsta teknik för att skaffa information om omvärlden. Observationer är framförallt användbara när vi ska samla information inom områden som berör beteenden och skeenden i naturliga situationer. (Patel, 2003)

Patel skriver att till skillnad från en intervju är vi inte beroende av att individerna vi observerar har en tydlig minnesbild som de ska vidarebefordra så att vi uppfattar den rätt.

Genom observation får vi en direkt bild av exempelvis någons sätt att agera i en specifik situation istället för att få den berättad för oss.

Vi kommer att använda oss av ostrukturerade observationer, vilket enligt Patel innebär att observatörerna har ett utforskande syfte. Vi vill använda observationer för att erhålla så mycket kunskap som möjligt. Vi kan därför inte använda oss av färdigställda observationsscheman som annars används vid strukturerade observationer. De frågor vi måste ta hänsyn till är enligt Patel vad vi ska observera, hur vi ska registrera observationerna och hur vi som observatörer ska förhålla oss.

Det är viktigt att observatören skiljer på faktiska beteende, alltså vad som händer istället för att göra en tolkning av beteendet betyder. Observatören måste också ta ställning till om han/hon ska delta eller ej. Dessutom får observatören ta ställning till om de som ska observeras ska känna till att observatören är där och observerar. Författaren menar att detta är ett etiskt dilemma. Är det rätt mot individens personliga integritet att bli observerad utan att ha gett sitt samtycke? (a.a.)

4.3 Intervjuteknik

Intervju är en teknik för att samla information som bygger på frågor. Intervju är vanligtvis personlig i den mening att intervjuaren och intervjupersonen träffas och samtalar. Den person som man väljer att intervjua bör ha kunskap inom det aktuella området. (a.a.)

Det är viktigt att som intervjuare motivera den person som ska svara på frågorna. Vi måste alltså alltid börja med att förklara syftet med intervjun för den som skall intervjuas. Det är viktigt att betona individens roll i att ställa upp i intervjun, att hans/hennes bidrag är viktigt. Likaså är det viktigt att klargöra på vilket sätt individens bidrag kommer att användas. (a.a.)

Vidare skriver Patel att det är viktigt att visa intresse och förståelse för individen som ska intervjuas. Intervjuaren får ej på något sätt döma eller kritisera individen. Inte höja på ögonbrynen eller på annat sätt avslöja sina egna åsikter. Skulle intervjuaren visa upp en ogillande attityd gentemot individens åsikter kommer denne omedvetet och omedelbart att avläsa intervjupersonen och reagera med en försvarsattityd inför den fortsatta intervjun.

Vi har utfört en standardiserad och ostrukturerad intervju, vilket innebär att vi har ställt likalydande frågor i samma ordning till samtliga intervju personer. Att använda en ostrukturerad intervju ger individen maximalt svarsutrymme. Vår intervju är av kvalitativ karaktär eftersom vi har gått på djupet inom ett mindre, avgränsat område. På så sätt hoppades vi att få ut så mycket som möjligt av intervjun. Patel säger att intervjuaren bör ha

förkunskaper och vara förberedd inom det område som ska studeras, dessa förutsättningar känner vi att vi har.

Patel pekar på vissa förberedelser som är extra viktiga inför en intervju. Han anser att intervjufrågorna skall täcka det preciserade problemområdet. Frågorna bör ej vara överflödiga, intervjuaren ska före intervjun stryka de frågor som ej är relevanta. Är frågorna för många kan detta bli tröttsamt för intervjupersonen.

Frågorna skall vara formulerade på så sätt att de ej kan missuppfattas menar han. Det som är självklart för den som ställer frågorna och har förkunskaper inom området är kanske inte lika självklart för den som blir intervjuad. Före intervjun bör man även utföra en pilotstudie som innebär att man ”testintervjuar” en representativ grupp. Detta görs för att få möjlighet att justera frågornas innehåll, sekvens, antal och formuleringar så att intervjun skall fungera så bra som möjligt under själva undersökningen. Intervjuaren bör även ha tränat intervjuteknik. Han/hon måste ha övat anteckningsteknik och detta kan man göra till exempel genom att titta på ett TV-program, föra anteckningar och samtidigt spela in programmet. När han/hon har förtydligat sina anteckningar och tittar på programmet igen kan han/hon jämföra.

5 Empiri

5.1 Metod

Observationerna och intervjuerna är gjorda på två olika skolor. Vi har inte sett det relevant att skilja skolorna åt eftersom syftet är att se pojkar och flickor i olika situationer, inte att se hur olika skolmiljöer påverkar flickor, respektive pojkars beteende. De båda skolorna är dessutom väldigt lika varandra. De är båda små stadsskolor där eleverna är mellan sex och tolv år.

5.1.1 Presentation

De sex intervjuade pedagogerna har fingerade namn för att de intervjuade skall vara anonyma och för att läsaren lättare ska få sig en bild av personerna. Vi har även valt att presentera dem för att lära känna dem bättre. Anita är 43 år och har jobbat som lärare för år 1-2 i 20 år. Även Sanna är lärare för de yngre barnen. Hon är 38 år och har jobbat som lärare i tolv år. Lotta är 32 år och jobbar sedan åtta år tillbaka med barn i år 1. Fritidspedagogen Karin är 44 år och har jobbat inom fritidsverksamheten i 22 år. Här jobbar även Kalle sedan fyra år. Han är 27 år gammal. Barnen på fritids är mellan sex och tolv år. Gösta jobbar med de lite äldre barnen. Han är lärare för år 5-6. Gösta är 57 år och har jobbat som lärare i 35 år.

5.2 Observationer och intervjuer

Observationerna är genomförda i klassrummet, på raster, i gymnastiksalen, och i matsalen. Vi har tittat både på barnen och lärarna för att se hur de agerar i olika situationer. Lärarna visste om vad vi skulle titta på medan barnen inte fick reda på det. Vi var passiva under lektionstillfällena. Vi tror inte att barnen blev påverkade av att vi var där.

Vid intervjuernas början poängterades det för de intervjuade att de skulle vara helt anonyma och att uppgifterna endast skulle användas till vårt examensarbete. Detta gjordes för att de intervjuade skulle känna att de var trygga och kunde svara ärligt på frågorna. Varje intervju tog ca 45 minuter.

5.2.1 Frågornas fördelning och lärarens respons

Vid två lektioner observerade vi samma lärare, en kvinnlig lärare i en klass 1-2. I klassen går det tolv flickor och nio pojkar. Under observationerna tittade vi på lärarens bemötande av barnen och hur lärarens frågor till barnen var fördelade mellan könen.

Vid det första lektionstillfället som var svenska, fick åtta flickor respektive fyra pojkar frågan. Lärarens respons på flickornas svar på frågorna var medhållande och hon utvecklade inte deras svar till diskussion. Pojkarna fick däremot mer uttömmande respons där läraren ställde följdfrågor och pojkarna fick utveckla sina svar och berätta mer. Under tillfället var de enda tillsägelseerna som förekom riktade till pojkarna. Det var uppmaningar om att de skulle lyssna och att skynda sig för att inte uppehålla resten av klassen.

Under det andra lektionstillfället hade barnen matematik och frågorna under lektionen gick till fem flickor respektive sex pojkar. Responsen på flickornas svar var även denna gång medhållande och de tilläts inte utveckla det de hade svarat. Pojkarna fick även nu utveckla sina svar och förklara t.ex. hur de tänkte när de räknade ut en viss matematikuppgift. Vid ett tillfälle frågade läraren en pojke om det inte var svårt för honom att räkna ut talet. Förmaningarna under tillfället var övervägande till pojkarna. En flicka fick tillsägelser flera gånger medan pojkarna fick dem spridda mellan sig. Pojkarna fick sammanlagt tio tillsägelser. Läraren avslutade lektionen med att säga att hon älskade barnen eftersom hon tyckte att de hade klarat uppgifterna bra.

5.2.2 Under musiklektionen

Samma 1-2:a har vi även observerat tillsammans med en F-2:a under en musiklektion. Under lektionen fick barnen önska vilka låtar de skulle sjunga. Den ena klassläraren fungerade som musiklektör och den andra klassläraren skulle hålla ordningen bland de ca 40 eleverna. Under observationerna uppmärksammade vi att alla önskemål på låtar att sjunga kom från flickor. Pojkarna suckade, stönade och sjöng inte med i låtarna. De var okoncentrerade, petade på varandra, fnissade och viskade. Den ena läraren fick säga till dem åtskilliga gånger. Hon flyttade runt på pojkarna för att de inte skulle ha kontakt med varandra och detta gjorde att det blev rörigt i klassrummet och till slut var inte ens flickorna koncentrerade.

5.2.3 Pojkar och dockor, flickor och klossar

Vi har även observerat en barngrupp i åldern sex-sju år och deras kvinnliga lärare då de arbetade med typiska pojk-, respektive flickaktiviteter. Under denna aktivitet delades de in i grupper om fem, blandat pojkar och flickor i varje grupp. Läraren hade förberett tre olika stationer i tre olika klassrum. Hon började med att samla barnen och berätta för dem att syftet med dagens övningar var att lära sig samarbeta, kompromissa, samt att ha kul tillsammans.

Avslutningsvis talade hon om vilka aktiviteterna i de tre rummen var. I ett rum fanns dockor och dockvagnar som barnen skulle leka med och låtsas att dockorna var riktiga barn. I rum två fanns även där dockor, fast mindre med små dockhus som de skulle inreda. I det tredje rummet fanns Barbiedockor med en mängd kläder till. När läraren presenterade aktiviteterna sken samtliga flickor upp som solar. Pojkarnas miner var buttra. De såg chockade ut. En av pojkarna utbrast: ” Men vad ska pojkarna göra då?”. Läraren tittade på honom och talade om att detta var aktiviteter som hela klassen skulle göra. Flickorna rusade snabbt in till de respektive stationerna och började ivrigt sätta igång att leka. Pojkarna samlade ihop sig och började diskutera ivrigt. De tyckte att detta var orättvist. Läraren hjälpte pojkarna att hitta sina grupper och det tog inte många minuter innan pojkarna var med i leken och samtliga skrattade och hade kul. De mest typiskt ”pojkgiga” pojkarna engagerade sig i leken med stor entusiasm. De klädde dockorna och gjorde fint i dockhuset, pudrade rumpan på bebisarna och gav dem torr blöja. De poängterade noga för flickorna att dockorna var riktiga bebisar så de måste vara aktsamma för barn är ömtåliga. När de lekt i en halvtimme började dock flertalet av pojkarna att tappa intresset. Några av pojkarna klädde av dockorna nakna och förstörde dockskåpet och kastade dockorna på golvet, vilket upprörde flickorna och bråket var i full gång. Strax därefter avbryter läraren. Under lektionen hade läraren flera livliga diskussioner med några av pojkarna då hon talade om för dem att det ej var tillåtet för dem att vara med om de förstörde. Med flickorna var det aldrig några diskussioner.

Veckan därpå var det dags för en liknande aktivitet fast med ett omvänt mönster, samtliga stationer behandlade typiska pojkleksaker. I det ena rummet skulle barnen leka med stora klossar, i det andra med små och i ett tredje rum med Himangubbar. När läraren presenterade dagens schema jublade pojkarna rätt ut och började genast samla ihop varandra. Flickorna såg inte heller alltför besvikna ut, de verkade tycka att detta var helt okey. En pojke såg helt chockad ut och deklarerade bestämt att detta var inte någon lek för en tjej. Under lektionens gång märkte vi ett tydligt specifikt beteende hos samtliga pojkar. De var mycket högljudda och levde sig in i sin lek till 100 %. De lämnade endast ett fåtal klossar och gubbar kvar till flickorna och de bjöd inte in flickorna utan de fick sitta mest för sig själva och bygga. Pojkarna visade stort behov av att visa upp sig för flickorna, de ville visa att detta med klossar och gubbar var de bra på, det är deras grej. Några av flickorna fnissade livligt och verkade förtjusta över pojkarnas lilla uppvisning.

5.2.4 Fotboll på lika villkor

Vi har vid två olika tillfällen observerat en försteklass under deras idrottslektion. Lektionerna har letts av deras kvinnliga klasslärare. Vid de båda tillfällena har det stått fotboll på schemat. Första lektionen gick läraren igenom några regler för barnen, enkla grundläggande regler som alla måste följa. Några av pojkarna började genast protestera högljutt mot dessa då de tyckte att de skulle köra med mer avancerade regler som det är på riktigt när de spelar på fritiden, men läraren var bestämd. Flertalet av flickorna i klassen spelar fotboll på sin fritid, ingen av dessa opponerade sig. Mycket tid gick åt till att diskutera. Några av pojkarna blev ordentligt upprörda och vägrade finna sig i reglerna. Barnen blev sedan indelade i lag och spelet kunde börja. Bara efter några sekunder fick läraren avbryta efter att en pojke tacklat en annan pojke. Bråket reddes ut och spelet började igen. Samma sak igen, med samma pojkar. Läraren avbröt för dagen och avslutade med att diskutera reglerna igen.

Vid nästa lektionstillfälle började läraren med att informera barnen om att de som inte spelade ett schysst spel skulle få återgå till klassrummet istället. Inte heller denna gång hann barnen spela en längre stund innan bråket var i full gång. Några av pojkarna började slåss då de inte var överens om reglerna. Under samma match spottade en pojke på en annan och flera av flickorna började gråta då ingen passade bollen till dem. Trots flertalet tillsägelser från läraren fick alla barnen stanna kvar i gymnasalen.

5.2.5 I matsalen

Vi har även, under åtta olika tillfällen, observerat en och samma klass i matsalen. Tillfällena är väldigt lika varandra då detta är en rutin barnen har och därför gör de ungefär samma saker varje gång. I matsalen är det alltid kaotiskt. I den här 1-2:an finns en pojke med funktionshinder som behöver mycket stöd och läraren har då ingen chans att se vad de andra barnen gör och kan heller inte hålla någon ordning på grund av detta. Majoriteten av pojkarna är inte speciellt intresserade av att äta och de har oftast bara suttit och lekt med maten. De har gjort saker som att tugga med öppen mun, visa för varandra hur deras tuggade mat ser ut och spillt över hela bordet. De flesta av de flickor som sitter jämte de pojkarna verkar inte tycka att det är så trevligt. De försöker få lärarens uppmärksamhet och hoppas på att hon kan hjälpa dem få ordning på pojkarna, men hon är upptagen med att hjälpa den funktionshindrade pojken. Pojkarna sitter även och tittar och väntar på att det ska ha gått 20 minuter. Det är då barnen får gå från matsalen om de anser sig färdiga. Det finns även två flickor vars agerande påminner lite om pojkarnas. Även de visar varandra tuggad mat och petar mest i maten.

Klassen har även ett invariant system som innebär att det varje vecka är två av barnen som är dukvakter. De har som uppgift att duka före maten och torka borden och ställa i ordning efter maten. Över det hela taget är flickorna bättre på, framförallt, efterarbetet än pojkarna. När pojkarna är dukvakter får de barnen som vill, inte chansen att sitta kvar i lugn och ro för att äta upp sin mat i den takt de vill. Pojkarna rycker fram som ångvältar och säger att de barn som sitter kvar måste flytta sig från bordet för att de måste torka borden och för att de ska hinna ha rast också.

5.2.6 Flickornas dominans på skolgården

Under rasterna har vi sett ett klart könsmönster i klassen, fast annorlunda än det vi är vana vid. Flickorna är de som dominerar på skolgården. Det är de som bestämmer vilka lekar som ska lekas och vilka bollsporter som ska spelas. Vid de bråk vi upplevde under observationerna var det flickorna som stod för dem. Det var intriger, dramatik och många som kände sig utstötta. Det var speciellt ett gäng på fyra flickor som var bästa kompisar, men det verkade inte som om de kunde umgås med varandra när de var fler än tre stycken. En av flickorna var ledaren och det var då självklart att hon alltid skulle få vara med. Men av de andra tre var det alltid en flicka, olika varje gång, som kom till läraren varje rast för att hon hade nekats att vara med i gruppen. Ledaren var den som bestämde vilka hon ville leka med en viss rast. Läraren försökte alltid föreslå att den utstötta flickan skulle hitta andra att leka med men hon ville till varje pris vänta till nästa rast och se om hon fick vara med gänget då.

Av alla konflikter vi har observerat har det varit bara ett par stycken som har startats av pojkar. De handlar då ofta också om utstötthet, i de flesta fall på grund av att en pojke har varit dum mot gruppen innan. Han får då inte vara med de kommande rasterna. De utstötta pojkarna ber oftast alltid om ursäkt till gruppen men får ändå inte vara med på några dagar. Pojkarna brukar oftast alltid hitta någon annan att leka med.

5.2.7 Disco

En vecka senare var det dags för disco med samma barngrupp. Detta ägde rum i klassrummet. Då musiken sattes igång började samtliga barn att dansa, pojkarna för sig och flickorna för sig. Flickornas dans var lugn och alla fick vara med medan några av pojkarna efter en stund låg på golvet och sparkades. Läraren gick in och bröt och hotade med hård stämning att de inte fick vara med om de inte lugnade ner sig. Detta fick hon göra flera gånger under eftermiddagen. Efter ett tag bjöd några av pojkarna upp en varsin tjej att dansa med.

Dessa sprang då iväg och fnittrade och ville inte vara med. Läraren upprättade en regel om att ingen fick tacka nej då de blev uppbyggda. Under tiden några par dansade satt samma pojkar som i början legat och sparkats på golvet i en hörna och kastade popcorn på tjejerna. Läraren hotade återigen med att de skulle få lämna discot men hon verkställde dock aldrig detta trots upprepade tillsägelser.

5.2.8 Intervjufrågor

Efter att ha läst mycket litteratur inom ämnet har vi förstått att det finns ett existerande könsmonster i skolorna.

- På vilket sätt märker du av könsmonstret i skolan, alltså flickors och pojkars olika agerande i klassrummet, respektive i leken?

Vi tror, precis som författaren Bertill Nordahl berättar i sina böcker; att pojkar pratar utan att räcka upp handen, hatar att vänta på sin tur, bryr sig inte om vad personalen tycker om dem och att de är mer fysiskt aktiva än flickor.

- Vad tror du det beror på, att pojkar generellt är mer högljudda och tar mer plats än flickorna?

Margareta Öhman skriver i boken *Olika på lika villkor* att lärare ofta har svårt att skilja de båda könen åt. Även Ingegerd Tallberg Bromans avhandling visar att det är viktigt att veta att det faktiskt finns två helt olika kön. Författarna menar att man som lärare bör vara medveten om detta för att förstå verkligheten och göra den möjlig att begripa.

- Hur skiljer sig dina förväntningar på pojkars respektive flickors prestationer i skolan?

Att pojkar behöver mer fysiskt utrymme, avkodade läromedel, mer motivation m.m. berättar bl.a. Steenberg om i sin bok *Flickor och pojkar i samma skola*.

- Hur kan pedagoger anpassa undervisningen mer efter pojkarnas behov?

Graf m.fl. hävdar i sin bok att vi bemöter ilska, gråt och klängande olika beroende på om det gäller flickor eller pojkar. Författarna menar att tillsägelseerna till pojkarna är hotfulla och bestämda medan lärarna är mer vädjande mot flickorna.

- Hur skiljer sig ditt sätt att tillrättavisa pojkar på gentemot flickor?

I Lpo94 står det att lärarens ansvar är att alla elever ska ha inflytande och utrymme i undervisningen, oavsett kön. Det står även i *Yrkesetiska principer för lärare* att läraren inte skall diskriminera någon på grund av deras kön.

- På vilket sätt arbetar du för att motverka könsmonstret i skolan?

5.2.9 Intervjuer

- På vilket sätt märker du av könsmonstret i skolan, alltså flickors och pojkars olika agerande i klassrummet, respektive i leken?

Fem av de sex intervjuade, varav två män, tycker att de märker av ett könsmonster i skolan. De menar att pojkar hörs och tar mer plats på ett negativt sätt. Det är ofta sparkar, slag och hårda tag både i klassrummet och i leken på rasten. Kalle, Gösta och Anita är överens om att flickor också är elaka mot varandra men på ett annat sätt än pojkarna. Flickorna är verbalt nedvärderande mot varandra. Deras bråk handlar om inbördes intriger, kläder, utseende och annat som är viktigt för dem. Anita uppfattar att flickor leker i mindre grupper bestående av tre, kanske fyra, stycken medan pojkarna leker i större gäng. Lotta menar att det är lättare med pojkar. Hon tycker att de är mer öppna och rakt på sak. Flickor är ofta mer slutna och svårare att nå. Gösta säger att pojkar visar mer tävlingsinstinkt, både i klassrummet och i leken. De sätter, till skillnad från flickorna, inte laget i centrum, utan egot. Gösta menar även att flickor har lättare för att samarbeta i klassrummet och de fokuserar på den uppgift de har fått. Han tycker att pojkar har svårare att samla sig och få något gjort när de ska lösa en gruppuppgift. Helt plötsligt sitter pojkarna vid en varsin dator utan uns till kommunikation medan tjejerna sitter samlade vid ett och samma bord för att försöka lösa uppgiften. Karin och Anita säger båda att det är först de senaste åren de har märkt att könsmonstret har ändrats. Nu är det inte längre pojkarna, utan flickorna, som dominerar i skolan och som kräver mer uppmärksamhet. Fritidspedagogen Kalle håller med och säger att 95 % av hans tid på jobbet ägnar han åt flickorna. Deras ständiga konflikter och intriger tar mycket längre tid att lösa än pojkarnas bråk, där pedagogen lättare kan gå in och ryta till, och hjälpa dem att lösa konflikten.

Den enda av lärarna som inte märker av könsmonstret i skolan är Sanna. Hon säger att samtidigt som det faktiskt är en flicka som dominerar i klassen är resten av klassen jämställda både i klassrummet och i leken. Det finns inga fasta grupper i Sannas klass, barnen är vana att sätta sig vart de vill. På rasterna spelar ingen av pojkarna fotboll vilket brukar vara fallet i klasser med starkt könsmonster. En pojke spelar fotboll på fritiden men gör det inte i skolan eftersom ingen annan gör det. I stället leker alla barnen i klassen tillsammans, både flickor

och pojkar. Det de leker då är något som Sanna kallar ”hitta på-lekar” och det innebär bl.a. att leka bageri eller affär.

- Vad tror du det beror på, att pojkar generellt är mer högljudda och tar mer plats än flickorna?

Alla av de intervjuade är överens om att pojkar är mer högljudda och tar mer plats än flickor. De intervjuade säger att det kan bero på många olika saker. Gösta, Lotta och Sanna tar upp hemmet och familjen som en aspekt. Sanna menar att det i många hem finns en avsaknad av en mansförebild. Hon möter många ensamma mammor som tvingas uppfostra sina barn själva. Enligt Sannas uppfattning söker barnen, särskilt pojkarna, mer bekräftelse i sådana situationer. Hon säger även att det ofta är så att mor - och farföräldrar inte finns i bilden och att familjerna är splittrade. Gösta och Lotta menar att pojkarna har stått i centrum i familjen för länge. De tillåts att vara mer högljudda och ta mer plats från början. Därefter fortsätter det i samma stil i skolan och det blir till slut som en ond cirkel. Gösta tror att pojkarna får se mer tuffhet än flickorna. Ofta tar pappan sina söner med till hockeyrinken eller fotbollsstadion där det är tuffa tag.

Sanna tror även att pojkarna saknar manliga förebilder i skolan eftersom manliga lärare är sällsynta. Anita menar att många kvinnliga lärare har svårt för pojkarnas agerande. Hon menar att det finns två olika sätt för kvinnliga lärare att se på pojkars rörelsebehov. Det ena sättet är att kvinnliga lärare ser pojkar som jobbiga och känner att de måste dämpa det för att orka med. De tjuvar därför mycket på pojkarna. Det andra sättet är att vara mer förstående och inse att pojkar behöver mer rörelse. Hon tror att såväl manliga som kvinnliga lärare är överens om en sak; att det är okej för pojkar att vara stökiga medan det absolut inte passar sig om tjejerna är högljudda och fysiskt aktiva.

Gösta påstår att pojkar är senare än flickor i utvecklingen. Ett exempel på detta är att pojkar lär sig läsa senare än flickor, enligt honom. Som en följd av detta halkar pojkarna efter. Kan de inte läsa så kan de inte jobba på lektionerna och de roar sig därför med annat. De bullrar och stökar omkring, säger han, och de hittar andra sätt att få bekräftelse av läraren för alla vill ju ha uppmärksamhet.

Karin och Kalle säger att miljön spelar roll för hur mycket pojkarna låter. De menar att det är skillnad på innelekar och utelekar, och relaterar till den utedag de har varje vecka med fritids. Där får inte flickorna möjlighet att sitta lugnt och stilla, som de oftast gör inomhus. Ute i skogen blir de små änglarna till vilda sjöodjur som springer runt och för väsen. Karin

och Kalle tycker dock att detta är positivt eftersom de menar att även flickorna behöver spela ut sin energi, vilket de oftast inte får tillfälle till i klassrummet. De uppfattar inte pojkarna som högljudda och stökiga vid utomhusaktiviteter. Där hör det till med ljud menar de. Är barnen däremot inomhus räcker det med att två pojkar leker i samma rum för att ljudnivån ska bli ohållbar.

Kalle säger vidare att utbudet av lekar har förändrats. I dag leker pojkar *Sagan om ringen*. Där slåss de med svärd och skjuter med pilar. Leken har blivit stökigare. Pojkarna använder mycket ljud och ljudeffekter. De demonstrerar i sin lek att ”Här är jag, jag finns här och jag både syns och hörs”. Flickorna leker mer med t.ex. tamagotchi-djur och Kalle säger att man kan säga vad man vill men de hörs i alla fall inte så mycket.

- Hur skiljer sig dina förväntningar på pojkars respektive flickors prestationer i skolan?

De sex intervjuade lärarna är överens om att de vill vara rättvisa. Att de försöker att inte förvänta sig olika saker beroende på kön. Deras mål är att utgå från individen och sätta förväntningarna därefter. Anita säger att hon utgår från målen och där skall alla elever uppnå samma saker. Gösta berättar att på skolan där han arbetar har lärarna olika förväntningar på de båda könen. Ett exempel på det är gympan där de oftast separerar pojkar och flickor. Denna segregering är både på gott och på ont menar Gösta. ”Flickorna slipper tuffa tag och hårda tacklingar och pojkarna får utrymme att rasta sig ordentligt, menar han. Nackdelen är att alla flickor inte är prinsessor och att alla pojkar inte är djävular. Vi är ytterst individer” säger Gösta.

Lotta menar att hennes förväntningar inte skiljer sig om barnet ifråga är en pojke eller flicka men hennes erfarenhet säger att pojkar är de som ofta har svårigheter, har svårt med koncentrationen och att sitta still. Men för den sakens skull ställer hon inte mindre krav på dem, upplever hon.

Både Karin och Kalle försöker i sin fritidsverksamhet att utgå från barnet och dess förmåga. De förväntar sig att barnen presterar utifrån var och ens förmåga. De säger att detta kan vara svårt i början när läraren inte känner barnen men med tiden lär man känna barnens styrkor och svagheter. Kalle menar också att pedagogen ger beröm utifrån individ, ej kön. Ett barn som är duktig i redskapsgymnastik får oftast inget beröm medan det mindre starka barnet överöses med beröm när de gör något över förväntan.

- Hur kan pedagoger anpassa undervisningen mer efter pojkarnas behov?

Fem av de sex som vi har intervjuat nämner segregerad idrott som ett bra tillfälle att tillgodose både pojkarnas och flickornas behov. De flesta av dem menar att pojkarna genom segregerad idrott får möjlighet att spela lite tuffare lagsporter, t.ex. bandy och fotboll. Flickorna får även de möjlighet att göra det de vill, vilket enligt Anita och Sanna är att utöva redskapsgymnastik. Gösta har erfarenhet av detta sätt att arbeta och säger att föräldrar är positivt inställda och att det ej ses som diskriminering. Gösta fortsätter med att säga att vi inom skolan borde öka segregeringen. Han tycker att hemkunskap är ett ämne där pojkar och flickor borde undervisas åtskilda. Gösta har själv jobbat mycket med detta ämne och här upplevt att pojkarna ofta åker snålskjuts på flickorna. Pojkarna stökar gärna till medan flickorna är de som får städa undan röran. En segregering här hade gett flickorna möjlighet att utvecklas istället för att städa efter pojkarna menar Gösta. Han tror att pojkarna även hade blivit tvingade att ta uppgifterna på större allvar eftersom det då inte skulle finnas några flickor där som kunde plocka upp efter dem. Gösta tror också att det inte är fel att ”plocka bort” stökiga pojkar vid vissa tillfällen. Detta är under förutsättning att resurser finns på skolan som kan ta hand om pojkarna. Genom detta sätt får övriga klassen lugn och ro medan pojkarna får en chans att arbeta med något som intresserar dem. Han tror inte på att läraren kan tvinga på uppgifter på pojkarna för tycker de inte att det är roligt så blir de stökiga. Pojkarna är understimulerade menar Gösta. Han säger även flera gånger att han tror att det fanns en anledning till varför det en gång existerat rena flickskolor.

Kalle säger att vi måste bli bättre på att få in pojkars intressen i lärandet. Att de borde få läsa böcker om saker som intresserar dem och att de på gympan får spela fotboll oftare. Han säger också att det är okey att separera pojkar och flickor åt i undervisningen. Att pojkarna då får lov att ta plats, att höras och synas, samtidigt som flickorna får pyssla med det som intresserar dem i lugn och ro. Han tror att läraren har mycket att vinna på detta. Finns det elever i klassen som är stökiga till följd av att de är understimulerade stjälar de kanske uppemot 10 minuter av lärarens uppmärksamhet varje lektion eftersom att läraren måste säga åt dem att dämpa sig 20 gånger. Men en segregering kräver mer utrymme och personal, det är en ekonomisk fråga som han ser det.

Ett sätt att tillgodose pojkarnas behov är enligt Lotta att ha mer fysiska aktiviteter i klassrummet under undervisningen. Själv arbetar hon på detta sätt. Barnen får göra olika fysiska övningar till musik. Klappa händerna, stampa fötterna och annat som de tycker är kul. Dessutom har hon upprättat en ”rörelsehörna” i klassrummet. Där finns en mängd pedagogiskt

material som barnen får arbeta med när de behöver en paus från läsandet och skrivandet. Där kan de hoppa hopprep och bygga med klossar och en mängd andra saker.

- Hur skiljer sig ditt sätt att tillrättavisa pojkar på gentemot flickor?

Samtliga av de sex pedagogerna säger att de gärna vill behandla alla barn lika oavsett kön men är medvetna om att de ändå tillrättavisar pojkar och flickor på olika sätt. Anita upplever att hon ofta känner sig som en militär mot pojkarna och hon tror att hon ofta använder kommando-ord. Hon försöker dock hela tiden tänka på att inte göra någon skillnad på vad hon säger och till vilket barn men hon berättar att om det är ett barn som har gjort något opassande flera gånger i rad, efter att hon har sagt till lika många gånger, måste hon vara hård mot det barnet. Detta kan inträffa både med pojkar och med flickor. Hon tycker sig ändå känna att hon i allmänhet är mer hård i sitt ordval och sitt sätt att vara när hon säger till pojkar än flickor. Mot flickorna är hon oftast mer förklarande.

Lotta, Karin och Kalle säger att de möter barnet efter hur han/hon kan hantera det. Då menar de att en del barn behöver hårdare tillrättavisande medan man mot andra barn får ha ett mjukare sätt. Detta är enbart möjligt efter ett tag då läraren känner sina elever. Vidare säger Lotta att hon är mer personligt engagerad när hon ska reda ut flickornas konflikter. Detta för att flickorna oftast gör så fula saker mot varandra och att deras konflikter hinner växa innan pedagogen får reda på det och kan ta uti med dem. Pojkar kommer oftast direkt till läraren med sina konflikter och man kan hantera problemet direkt. Hon säger att det är lättare att ta till en hårdare ton mot flickorna, för Lotta själv blir fruktansvärt upprörd då hon upplever att flickorna är väldigt elaka mot varandra. Även Sanna upplever att hon är hårdare mot flickorna än mot pojkarna. Detta tror hon beror på att det i hennes nuvarande klass finns övervägande flickor och för att det barnet som hon upplever som stökigast i hennes klass är en flicka. Flickan är oftast den enda som hon behöver vara hård mot. Pojkarna är lugna.

Gösta säger att han själv har förändrats under de många år han har arbetat i skolan. Förr lät han känslorna rusa iväg. Han blev lätt förbannad och upprörd. Detta har dock ändrats med åren. Han säger att när konflikt uppstår måste läraren ingripa direkt, men på ett lugnt sätt. Att skrika löser inga problem. Pedagogen får inte bli för känsloladdad, som om denna själv vore engagerad i konflikten. Han säger att det är viktigt för alla att finna en lösning som samtliga är nöjda med och att som pedagog visa att man tar barnens konflikter på allvar. Gösta säger att pojkars lek och konflikter är mer fysiska än flickornas, vilket gör att man som pedagog ibland själv får gå in fysiskt i pojkarnas konflikter. När pojkar slåss får man som pedagog gå in och

lyfta eller dra isär dem. Så långt går det aldrig med flickornas konflikter säger han. Även om Gösta inte tycker om hårdare tag mot barnen uppstår det ibland situationer som kräver att läraren måste höja rösten för att visa barnen att man är där. Det händer oftare bland pojkar än flickor enligt Göstas erfarenhet. Gösta säger avslutningsvis att pedagogen måste lägga sin egen ilska åt sidan innan denna går in i konflikten.

- På vilket sätt arbetar du för att motverka könsmönstret i skolan?

Anita tror att medvetenheten är det viktigaste för att motverka könsmönstret i skolan. Hon säger att lärare måste rannsaka sig själva. Man måste göra utrymme för utsvävningar ibland samtidigt som man behöver ha lugn och tysta stunder i klassrummet ibland. Klassrumsmiljön ska passa alla barn menar hon. Vissa barn jobbar bättre med liv och rörelse runtomkring sig medan andra barn måste ha lugn och ro om de ska prestera bra. Anita tror även att man måste variera aktiviteterna i klassen så att pojkar ibland får känna på tjejernas favoritsaker och vice versa. Hon jobbar mycket med teater och många gånger har hon gett flickroller till pojkar i olika pjäser hon genomfört med sina klasser genom åren. Hon tror även på att jobba med blandade kill - och tjejgrupper ibland. Även om hon tycker att hon gör mycket för att motverka könsmönstret i klassen tycker hon ändå att det finns mycket kvar att göra. Något hon skulle vilja prova är att byta könsroller i olika lekar, t.ex. att låta flickorna leka med bilar och pojkarna med dockor. Hon tycker att det skulle vara spännande att se barnens reaktioner.

Sanna känner även hon att hon gör mycket för att motverka könsmönstret. Hon känner att hon är väldigt flexibel som lärare. Redan den dagen barnen börjar skolan inför hon en rutin som innebär att barnen ibland vid grupparbete själva får bestämma vart de ska sitta i klassrummet. Hon säger bara till dem att det ska vara en pojke vid varje bord och eftersom barnen är vana vid detta från början blir det då naturligt för dem att blanda sig mellan könen och att jobba med varandra.

Karin och Lotta säger att de inte är speciellt medvetna om vad de gör för att motverka könsmönstret i klassrummet. De säger dock att de försöker se till barnet och individen. Kalle tycker även han att det är viktigt att se till varje barns behov istället för att se skillnaderna på könen. Detta är något han tar i beaktning när han planerar fritidsaktiviteterna. Han försöker upprätta aktiviteter som passar för just de barnen han har i sin grupp, oavsett om de är pojkar eller flickor.

Gösta säger att de på den skola han jobbar arbetar aktivt för att motverka könsmönstret. Detta står även i den lokala skolplanen för skolan. Han själv är för könssegregation. Han tror

att barnen genom att t.ex. skiljas åt under sexualundervisningen lär sig mer än om de hade varit tillsammans. Pojkarna undervisas här av manliga lärare och flickorna av kvinnliga lärare. Detta gör de eftersom ämnet är känsligt för vilken individ som helst och att grupperna mår bäst i att skiljas åt. Han tror inte på begreppet ”En skola för alla” då han av erfarenhet vet att det inte fungerar. Alla är vi olika människor med olika intressen och behov. Att tillfredsställa alla elever i ett och samma klassrum menar han är omöjligt. Finns möjligheten är det bättre att de elever som har ett behov av att bli undervisade på ett annat sätt får det tillgodosett.

5.3 Analys

Samtliga pedagoger vi har intervjuat har sagt att de inte vill behandla flickor och pojkar olika p.g.a. deras kön. De vill uppnå en individanpassad undervisning. Fyra av de lärare som vi har observerat har deltagit i intervjuerna. Dessa fyra tycker som resten av de intervjuade, att de inte gör någon skillnad på de båda könen. En av lärarna hänvisar till läroplanen och menar att hon utgår från den, där alla elever ska uppnå samma mål. Vi har ändå sett under observationerna av dessa fyra att det framkommer en tydlig särbehandling. Det vi har sett är att pojkarna oftare får mer hårda tillsägelser än flickorna medan flickorna kommer undan med ganska mycket. Dessutom förekommer det ständiga löften om straff mot pojkarna, något som sällan sätts i verk. Intervjupersonerna är överens om att pojkarna är de som ofta hamnar i bråk, syns och hörs mest. Det är hårdare tag mellan pojkarna. Vi har även sett under våra observationer att detta, med vissa undantag, stämmer. Om man tittar på fotbollslektionerna ser man att pojkarna försökte få övertaget. När läraren inte gav med sig angående de reglerna som pojkarna ville spela med, accepterade de inte detta och det blev bråk efter två minuter. De blev högljudda och det hela utmynnade i ett stort bråk. Följden av detta blev att flickorna under två lektioner fick uppleva en konflikt och stå undan för pojkarnas vilja. De fick inte heller vara aktiva. Det ses normalt som ett mål med en idrottslektion att eleverna får vara aktiva.

Flera av lärarna säger att de ser att könsmönstret börjar gå åt andra hållet. Nu börjar flickorna dominera i klassrummet. Detta är något som vi har sett under våra observationer. Det vi har reflekterat över är dock att det fortfarande är pojkarna som får de flesta hårda tillsägelseerna, något som pedagogerna verkar medvetna om. En lärare säger att hon upplever att flickorna dominerar i hennes klass. Samtidigt berättar hon att hon är mer hård i orden och sitt sätt att vara mot pojkarna och mer förklarande för flickorna. Hon berättar vidare att det inte alltid är självfallet att pojkarna får hårdare ord. Hon känner själv att hon kan vara hård

även mot flickorna ibland. Det beror på om barnet har gjort saker som trotsat hennes upprepade tillsägelser, då kan hon vara lika hård mot flickorna som mot pojkarna. Hon fokuserar då på barnet och barnets beteende.

Fem av de sex pedagogerna tycker att segregering kan vara positivt för att få lugn och ro för flickorna i klassrummet. De menar att pojkar behöver röra sig mer medan flickor oftast vill ha det lite lugnare. De har dessutom ofta olika intressen vilket gör att pedagogerna anser att t.ex. idrotten kan segregeras. En annan sak som två pedagoger tar upp för att göra undervisningen bättre för pojkar är att ge dem mer fysiskt utrymme. De menar att vi måste få in pojkarna mer i undervisningen. De säger också att vi måste neutralisera undervisningen genom att göra oss av med de ”typiska” pojk – och flicklekarna. Detta är något som vi bara sett under en observation, när pojkarna lekte med dockor och flickorna med klossar. Denna aktivitet var dock planerad och ingenting återkommande, som vi förstod det. En lärare har nämnt att pojkarna får mer fysiskt utrymme när de är utomhus en dag i veckan. Vi tolkar det dock som att de flesta pedagogerna skulle vilja att det kunde ske även inomhus men något sådant har vi inte upplevt. Vi har inte heller fått några konkreta förslag på hur detta skulle kunna realiseras.

Samtliga lärare som vi intervjuade sa sig inte ha olika förväntningar på de båda könen. Ändå såg vi att en av lärarna som vi både intervjuat och observerat var nedlåtande mot pojkarna. Det var under mattelektionen som hon frågade en pojke om det inte var svårt att räkna ut svaret. Till flickorna var hon medhållande och instämde med vad de sa. Pojkarna fick hela tiden förklara hur de hade räknat för att komma fram till ett svar innan läraren kunde godkänna svaret.

6 Diskussion

Vårt syfte med denna uppsats var att ta reda på om det finns skillnader mellan pojkars och flickors sätt att vara och agera i skolvärlden, hur de skillnaderna yttrar sig och hur pedagoger bemöter de båda könen. Vi har valt att lägga tyngdpunkten på pojkar i skolan.

Precis som vi från början trodde, är det skillnad på pojkars och flickors sätt att vara i skolan. Detta har vi fått bekräftat då vi varit ute i skolan och studerat de båda könen. Den litteratur vi läst styrker även den att det finns skillnader. Författarna beskriver konkret vilka skillnaderna är.

6.1 Stökiga pojkar

Nordahl (1994, 1995) beskriver tydligt i sina böcker vad som karaktäriserar en pojke. Han påstår att de är mer fysiskt aktiva och att de tar mer plats i skolan än flickor. Under våra observationer och undersökningar har vi fått uppleva att så är fallet. Detta såg vi då vi observerade barnen i matsalen. Här hade pojkarna svårt att finna matro. De var ivriga att komma ut på rast. Även under musiklektionen hade dessa pojkar svårt att finna ro. De suckade och stönade. Vi har även fått uppleva pojkars behov av att höras och synas. Detta var när vi deltog vid ett klassrumsdisco. Pojkarna låg mest på golvet och snurrade. Detta tror vi beror på att pojkar har svårt att veta vad de ska göra av sig själva när de ska vara så nära flickor.

När samma klass skulle spela fotboll på idrottslektionen började allt bra. Det stod fotboll på schemat, något pojkarna älskade. En bra sport där de får vara fysiskt aktiva. Även här blev det dock stökigt eftersom läraren upprättade andra regler än de som pojkarna är vana vid. Vi tror att pojkar har svårare än flickor att ta till sig nya instruktioner och att de behöver ha samma rutiner medan flickor har lättare att anpassa sig. Pojkar har större behov av att visa att de inte är nöjda. De lärare vi intervjuat styrker våra tankar om att pojkar hörs mer och tar mer plats än flickor. Fem av de intervjuade tycker sig se ett könsmönster i skolan, på ett negativt sätt. En manlig lärare säger att pojkar visar mer tävlingsinstinkt och sätter egot i centrum. Han påstår även att pojkar har svårt att fokusera på sin arbetsuppgift och får inte lika mycket gjort som flickor.

På frågan om varför pojkar är mer högljudda och tar mer plats än flickor tar några upp hemmet och familjen som en aspekt. Avsaknaden av en manlig förebild och att pojkar får se mer tuffhet än flickor, är två av sakerna de nämner. Chodorow (Skolverket, 1999) säger att den frånvarande pappan spelar roll. Han skriver att pojkar behöver en närvarande pappa för att

skapa en identitet. Steenberg (1997) skriver att pojkars behov av att överdriva sin manlighet genom att slåss och vara stökiga beror separationsångest från mamman. Nordahl skriver att när pojken upptäcker att han och hans mamma skiljer sig åt könsmässigt måste han bryta sig fri. Steenberg fortsätter att skriva att när pojkar frigör sig från modern gör de det genom att göra sig så olik henne som möjligt. De gör sig extremt manliga och föraktar intimitet.

6.2 Segregering

Att ha pojkar och flickor i samma skola har inte alltid varit verklighet. Förr var de båda könen segregerade då de inte ansågs ha samma förutsättningar. Det var först i början av 1970-talet som flickskolorna upphörde och det blev självklart att flickor och pojkar skulle gå i samma skola skriver Richardson (1999).

Steenberg (1997) menar att pojkar sällan får tillgång till det material eller det fysiska utrymme de behöver för att utvecklas i skolan. Wernersson (1993) tycker att pojkar är mycket svårare att motivera. Därför anpassar ofta lärarna läromaterialet så att de passar pojkar, vilket gör att flickorna glöms bort. Många tycker då säkert att segregerad undervisning är en lösning men Steenberg menar att segregering inte är rimligt bara för att pojkar är stökiga och inte får det utrymme och material de behöver. Hon skriver att läraren måste presentera material på ett sätt som passar båda könen och hon tror inte att det är en omöjlighet att ge pojkarna mer fysiskt utrymme. Läraförbundet (2001) skriver dock att segregering kan vara positivt. Eleverna kan få andrum och både flickor och pojkar kan utvecklas mer. De inser även riskerna med att könssegregera. Det kan ge ett budskap om skillnader och att kön räknas. De intervjuade pedagogerna förespråkar segregerad undervisning vid lämpliga tillfällen. Fem av sex pedagoger nämner idrotten som ett bra tillfälle att skilja på barnen. Detta för att pojkar och flickor generellt har olika önskemål om aktiviteter. Detta anser vi vara en bra idé. Under vår egen skolgång och under de observationer av idrottslektioner vi gjort har vi fått erfara att mycket tid ägnas åt att diskutera vilken aktivitet som ska utövas och vilka regler som ska användas. En av de manliga pedagogerna vi intervjuat förespråkar av flera anledningar segregerad undervisning. Han har stor erfarenhet av detta sätt att arbeta och säger att föräldrarnas respons mestadels är positiv. Han säger att en fördel är att pojkarna får ta mer ansvar. Vid integrerad undervisning har pojkar ofta en förmåga att åka snålskjuts på flickor. För att få arbetsro i klassen måste vi ibland segregera menar han. På så sätt får pojkar göra något de är intresserade av, vilket han tror är ett måste för att få dem att arbeta. En annan av de intervjuade säger att vi ibland måste tillgodose pojkars behov av att få höras och synas.

Hon tycker att man kan tillgodose pojkars rörelsebehov i klassrummet utan segregering genom att ibland, när behov föreligger, använda sig av fysiska aktiviteter. Under de observationer vi gjort har vi kommit underfund med några tillfällen då segregering hade varit att föredra. Vid musik – och idrottslektionerna, som vi erfar gärna blir stökiga. Segregering i lagom dos anser vi är att föredra. Vi inser tillsammans med en av pedagogerna att segregering är ett ekonomiskt dilemma i flera skolor.

6.3 Pedagogernas agerande

Läraren tar två tredjedelar av tiden i klassrummet. Kvar till eleverna blir en tredjedel. Av den tredjedelen får pojkar två tredjedelar och flickor får en tredjedel. Detta skriver Einarsson & Hultman (1984). Även om resultatet kan kännas lite äldre tror vi att det är så även idag, om inte än värre. Betyder då detta att pojkar får mer undervisning? I skollagen (Läraryrket, 2001) står det att varje barn, oavsett kön, ska ha lika tillgång till utbildning i den offentliga skolan. Gulbrandsen (1993) och Bjerrum Nielsen & Rudberg (1991) menar att pojkar talar rätt ut och avbryter flickor för att de har något ”viktigare” att berätta. Vi tycker detta är viktigt, att som pedagog arbeta för att motverka. Det är värt att lägga tid på att påpeka för barnen, vikten av att räcka upp handen och vänta på sin tur. Genom att som pedagog intressera sig för pojkars berättelser och intressen, bibehåller man enligt Graf, Helmadotter & Ruben (1991) lugnet i klassrummet, att diskutera saker som inte intresserar pojkar ställer till problem. Då börjar de sucka, stöna och väsnas. Förutom att pojkar får det mesta av lärarens tid, finns det också något som Einarsson & Hultman kallar flickkollektivet. Här har flickor en hjälpläraryuppgift som går ut på att agera lärare åt pojkar när läraren själv inte har tid. Därmed får pojkar ännu mer tid medan flickor berövas den mer, vilket är hemskt och något som vi anser att pedagoger måste motarbeta hårt. Det faktum att flickor fungerar som hjälplärare i många situationer är något som en av de intervjuade pedagogerna har erfarenhet av, särskilt inom hemkunskapsämnet. Han menar att pojkar leker under lektionerna och det blir då flickorna som får ta ansvaret och städa upp efter dem. Det vi måste göra är att låta flickor få mer tid i klassrummet. Vi tror att pojkar tar så mycket av tiden för att de inte är intresserade, och förmodligen känner de sig hämmade. Accepterar läraren istället att pojkar behöver stimuleras mer och röra mer på sig kan de bli intresserade, och undervisningen kan passa både flickor och pojkar.

I undersökningar som har gjorts (Graf m.fl., 1991) uppmärksammas att lärare bemöter barn olika beroende på om de har blå eller rosa kläder. Tillsägelser till pojkar är hotfulla och

bestämda medan flickor möts av vädjanden. Detta är något vi sett i våra observationer, framför allt vid discot. Samtliga av de sex pedagogerna vi har intervjuat säger att de har som ambition att inte göra någon skillnad på hur de tillrättavisar pojkar och flickor, men erkänner ändå att de gör det ibland. En av pedagogerna säger att hon ibland känner sig som en militär mot pojkar och hon använder ”kommando-ord” medan hon mot flickor är mer förklarande. Vi själva anser att det viktigaste är att som pedagog se till individen när du tillrättavisar eller när du överhuvudtaget ska samtala med ett barn, att fokusera på vad varje barn behöver. Vi hävdar och vet av erfarenhet från VFU:n att, för att få lugn på vissa barn behöver läraren inta en hårdare attityd medan mot vissa barn får detta en motsatt effekt.

Läraryrket (2001) skriver att ett tips för att läraren kan motverka könsroller ska kunna vara att utföra sysslor som brukar förknippas med det motsatta könet. Detta har vi fått se bra exempel på under en av våra observationer. Där fick vi se pojkar leka med dockor och flickor med klossar. Att arbeta på detta sätt tycker vi är viktigt men det krävs mod och kunskap från pedagogen. Vi anser dock att det inte räcker med att enbart leka typiska pojk – och flickleksaker någon gång per termin utan vi måste anpassa hela undervisningen och miljön så att den blir ”otypisk” pojkig och flickig. Örnstedt & Sjöstedt (Skolverket, 1999) skriver att pojkars och flickors leksaker skiljer sig radikalt åt. Pojkars leksaker är hårda och mörka medan flickors är rosa och mjuka. Detta tycker dock inte vi behöver tyda på något negativt. Bara vi använder oss av leksakerna på ett för barnen bra sätt, att pojkar får lära sig att leka med gosedjur och barbie, och pyssla med pärlor likaväl som att flickor får vävas in i pojkars lek, ofta bestående av olika krig – och maktleksaker.

6.4 Resultatens konsekvenser för yrkesrollen

Kärnan är att vi pedagoger behöver acceptera att pojkar och flickor ofta skiljer sig åt. Vi anser att vi behöver ge pojkar mer fysiskt utrymme, de bör tillåtas att höras och synas. Vi tycker att pedagogen kan använda flera olika sätt att arbeta på i klassrummet. Vi tror inte på metoden att barnen ska sitta så mycket och arbeta vid sina bänkar som de gör idag. Ge dem mer variation och aktivitet så är vi övertygade om att pojkar blir mer stimulerade och nöjda än vad de är idag.

En annan aspekt är att vi behöver fler manliga lärare. Pojkar behöver någon som är mer lik dem att se upp till och lära av. Våra förhoppningar, efter att ha studerat på Lärarhögskolan, att det kommer att finnas fler manliga pedagoger i skolan i framtiden och i och med det är vi övertygade om en förbättring för våra pojkar.

6.5 Sammanfattning

Syftet med uppsatsen var att se om det finns olikheter mellan pojkar och flickor, vilka de olikheterna är och hur lärare bemöter dem.

Vi har under arbetets gång fått erfara att pojkar i skolan generellt hörs och syns mer än flickor. Det kan kännas jobbigt just när vi upplever det. I litteraturen har vi fått läsa om pojkars och flickors fysiska och psykiska likheter respektive olikheter och av de lärare vi intervjuat har vi fått tips på olika metoder vi i skolan kan använda för att tillfredsställa både pojkar och flickor, och på så sätt få ett behagligare arbetsklimat i skolan. Några av de intervjuade förespråkar exempelvis ytterligare könssegregerad undervisning vilket vi själva anser vara att föredra ibland. Detta hänvisar vi tillbaka till de idrottspass vi observerat under våra fältstudier. Vid dessa tillfällen undervärderade pedagogen framförallt pojkarnas förmåga och kunskap, vilket fick till följd att spelet spårade ut och pojkarna blev arga och bestämmande vilket vi inte tycker är så konstigt. Pojkarna hade ju faktiskt rätt, det var läraren som gjorde fel. Någon av de intervjuade pedagogerna nämner mer fysisk aktivitet som ett måste för att få ordning i klassrummet, detta eftersom att pojkar har ett stort rörelsebehov och hon ger som tips att varje pedagog kan upprätta en rörelsehörna med pedagogiskt material i varje klassrum, något som vi förespråkar efter att ha sett det fungera.

Det arbetssätt vi använt oss av när vi skrivit detta arbete är vi nöjda med, att intervjua pedagogerna en och en var bra. Vi fick uttömmande och lärorika svar av samtliga. Vi valde att inte i förväg lämna ut frågorna, vilket vi i efterhand är nöjda med. Svaren blev på detta sätt spontana och ärliga. Litteraturen vi använt har varit mycket lärorik och vi har hittat det vi sökte, inom det aktuella ämnet. De observationer vi utfört har varit givande. Vi har sett ett tydligt mönster på att pojkar och flickor beter sig på olika sätt och har olika behov. Vi har även fått se pedagogens roll och hur pass mycket de gör skillnad på de båda könen.

Personligen tycker vi skribenter att pedagoger bör acceptera att pojkar och flickor skiljer sig på ett flertal punkter och att vi måste uppmärksamma detta ute på skolorna. Det behöver inte målas upp som något negativt om pedagogerna accepterar att det finns ett tydligt könsmönster och att pojkar i vissa avseenden har ett större behov av att synas och höras. Det är intressant att flertalet av de intervjuade säger sig behandla pojkar och flickor lika men bevisar att de i praktiken gör skillnad på könen. Det är detta vi menar, vi ska inte förneka att vi behandlar dem olika, det behöver väl inte vara något negativt så länge vi ser till barnet och det som är bäst för varje individ? Om det nu är sant som Ann Steenberg samt Margareta Öhman skriver, att pojkar mognar senare än flickor och att det finns skillnader i hjärnans

organisation och utveckling så måste vi bli bättre på att acceptera pojkarnas beteende. Erfarenhet och kunskap får hjälpa läraren att hitta en balans så att både pojkar och flickor kan få en fungerande och harmonisk skolmiljö.

Källor

Bjerrum Nielsen, Harriet & Rudberg, Monica. (1989). *Historien om flickor och pojkar*. Lund: Studentlitteratur.

Einarsson, Jan & Hultman, Tor G. (1984). *God morgon pojkar och flickor*. Stockholm: Liber Förlag.

Graf, Johanna, Helmadotter, Anne-Marie & Ruben, Susanna. (1995). *Visst är det skillnad!* Stockholm: Liber utbildning.

Gulbrandsen, Jorun. (1993). *Är skolan till för Karin eller Erik?*. Lund: Studentlitteratur.

Läraryrket. (2001). *Genuspraktika för lärare*. Stockholm: Läraryrket.

Läraryrket. (2001). *Lärarens handbok*. Stockholm: Läraryrket.

Nordahl, Bertill. (1994). *Hankön i skolan*. Lund: Tiedlund förlag.

Nordahl, Bertill. (1995). *Vilse i damdjungeln*. Lund: Tiedlund förlag.

Richardson, Gunnar. (1999). *Svensk utbildningshistoria*. Lund: Studentlitteratur.

Skolverket. (1999). *Olika på lika villkor*. Stockholm: Skolverket/Liber Distribution.

Steenberg, Ann. (1997). *Flickor och pojkar i samma skola*. Solna: Ekelunds förlag.

Tallberg Broman, Ingegerd m.fl. (2001). *Genusperspektiv på förskola, skola och utbildning*. Malmö: Malmö högskola.

Tallberg Broman, Ingegerd. (2002). *Pedagogiskt arbete och kön*. Lund: Studentlitteratur.

Wernersson, Inga. (1993). *Hur skall skolan tillvarata och vidareutveckla pedagogiska metoder som tillmötesgår såväl manliga som kvinnliga elevers behov?*. Göteborg: Göteborgs universitet.